

УДК 338.246.025.2:330.322

Д. О. Пілевич,
старший викладач кафедри бухгалтерського обліку
Національного університету державної податкової служби України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕРЕЛ ІНВЕСТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Визначено основні джерела інвестування національної економіки та сформульовано концептуальні підходи до їх дослідження.

The main sources of investment of the national economy were determined and a conceptual approaches to their study were developed.

Ключові слова: *інвестиція, іноземні інвестиції, парабанківські установи, страхова компанія, недержавний пенсійний фонд, інститут спільного інвестування.*

Keywords: *investment, foreign investment, nonbank institution, insurance company, pension fund, collective investment institution.*

Постановка проблеми. Питання залучення інвестицій до національної економіки завжди є стратегічно важливими для загального розвитку держави, оскільки інвестиції сприяють функціонуванню національного господарства, активізують процеси розширеного відтворення, створення нових підприємств, а інколи і цілих галузей та секторів, дають змогу отримувати додаткові надходження до бюджетів всіх рівнів. Це приводить до покращення фінансового забезпечення соціальної сфери країни та сприяє підвищенню рівня життя громадян, що є головною метою функціонування держави.

Важливість та об'єктивна необхідність активізації процесів формування та використання інвестицій для розвитку національної економіки не викликає ніяких сумнівів. Однак, процес залучення інвестиційних ресурсів з макроекономічної точки зору є достатньо складним, враховуючи джерела, де такі ресурси можуть створюватися. Варто відмітити, що інвестиції можуть вкладати всі економічні суб'єкти, тобто фізичні особи, юридичні особи реального сектору економіки та юридичні особи-фінансові установи, іноземні підприємства, іноземні держави, іноземні фінансові міжнародні організації, державні органи влади та органи місцевого самоврядування. Кожний з перерахованих економічних суб'єктів має свої специфічні риси та особливості щодо формування та вкладання інвестицій, що ускладнює процес створення сприятливих та найбільш вигідних умов для залучення інвестиційних ресурсів до національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями залучення інвестицій для розвитку національної економіки займалася значна кількість науковців, серед яких варто відмітити праці Дачій Н.В., Карпунь І., Курило С.В., Москалюка Н.П., Новікової Р.О. та інших учених.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, більша частина науковців у своїх працях акцентує увагу на конкретних джерелах інвестування національного господарства (внутрішніх інвестиціях, іноземних інвестиціях, банківських інвестиціях тощо). Питання дослідження окремих джерел інвестування, вивчення їх особливостей з метою розробки загальних та специфічних методів, інструментів, важелів, що сприяли залученню обсягу інвестиційних ресурсів є недостатньо вивченими.

Мета статті. Метою статті є визначення різнобічних джерел інвестування національної економіки та розробка концептуальних підходів до їх вивчення.

Виклад основного матеріалу. Згідно Закону України "Про інвестиційну діяльність", інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [4]. У фінансовій енциклопедії за редакцією О.П. Орлюка дефініцію "інвестиція" розглядають як "вкладення коштів у різноманітні об'єкти (активи) з метою одержання доходу від володіння таким об'єктом (активом) та/або від зростання його вартості у майбутньому" [7, с. 181].

Отже, здійснення інвестицій у розвиток національної економіки має на меті дві цілі: 1) отримання прибутку; 2) отримання соціального ефекту від реалізації певних інвестиційних проектів.

Відповідно, вкладаючи свої кошти у розвиток національного господарства, інвестори у першу чергу зацікавлені в отриманні прибутку. Реалізацією інвестиційних проектів, що несуть соціальні ефекти для суспільства, займаються, насамперед, центральні та місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування.

За належністю капіталу інвестиції для розвитку національної економіки можна розподілити на внутрішні інвестиції та іноземні інвестиції (рис. 1). Відповідно кожна з цих груп також містить у собі різні елементи, які за своєю економічною, організаційною сутністю значно відрізняються між собою, а, отже, і залучення їх до економіки країни характеризується специфічними мотивами та очікуваннями від вкладання таких коштів.

Відповідно, інвестиційна політика держави повинна будуватися з урахуванням таких особливостей та принципів. Лише в такому випадку вона буде дійсно ефективною та відповідатиме сучасному розвитку національної економіки.

Розглянемо джерела інвестування національної економіки більше детально.

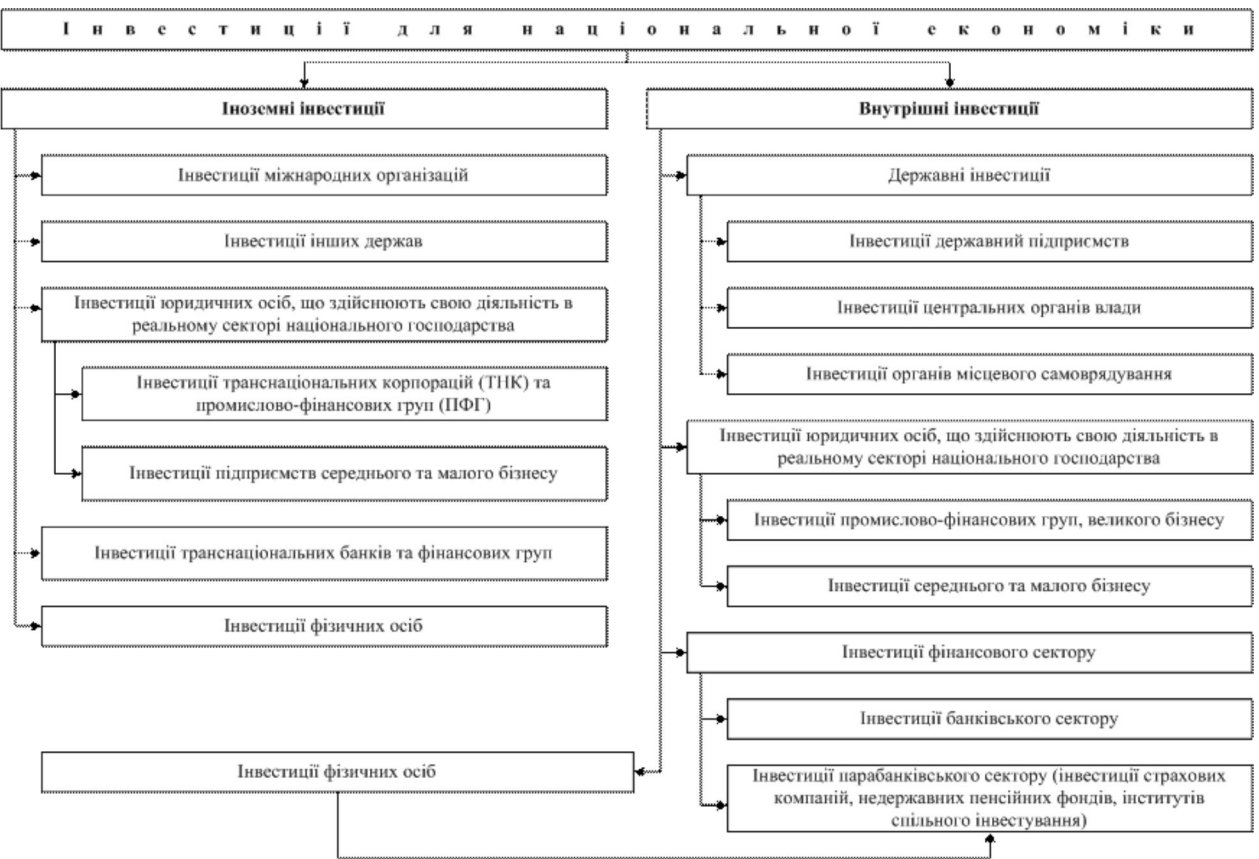

Рис. 1. Джерела інвестування національної економіки

Іноземні інвестиції є важливою складовою розвитку національного господарства. Після розпаду Радянського союзу більшість країн Східної та Центральної Європи лібералізували національні законодавства та створили привабливі умови для залучення іноземних інвестицій, що значно прискорило темпи їх економічного розвитку, особливо, протягом 90-х років XX ст.

Іноземні інвестиції можуть бути представлені інвестиціями міжнародних організацій, інших держав, підприємств реального сектору економіки, серед яких важливо виділити інвестиції транснаціональних корпорацій та промислово-фінансових груп, підприємств середнього та малого бізнесу, інвестиції фізичних осіб (рис. 1).

Варто зазначити, що кожному з джерел іноземних інвестицій притаманні свої особливості функціонування та свої мотиви здійснення інвестиційної діяльності. Наприклад, для ТНК стратегічними можуть бути питання побудови нового заводу по виробництву певного виду продукції з метою захоплення не лише ринку країни, де буде відкрите підприємство, а й у сусідніх країнах. А для малого підприємця, цікавим може бути, наприклад, утворення спільного підприємства з внутрішніми такими ж невеликими за розмірами інвесторами з метою реалізації невеликого інвестиційного проекту у прикордонних регіонах. Відповідно цих суб'єктів будуть цікавити різні умови ведення бізнесу в країні.

Іноземні держави досить рідко відкривають підприємства в інших країнах, однак, фінансують ті інвестиційні проекти, в реалізації яких приймають участь їх національні підприємства. Під такі проекти вони виділяють кредити. Наприклад, для реалізації проекту по будівництву метро між м. Києвом та аеропортом Бориспіль (національний проект «Повітряний експрес») буде залучено кошти за посередництвом Китайського Експортно-імпортного банку. При цьому будівництво буде здійснюватися китайською компанією China National Machinery Industry Complete Engineering Corporation. Однак, враховуючи, що власних коштів в Україні немає на реалізацію цього стратегічного та важливого інфраструктурного проекту, зазначений механізм будівництва є оптимальним, хоча Україна і втратила певні національні інтереси (будівництво могли б здійснювати власні підприємства, що завантажило б їх роботою, було б створено додаткові робочі місця, зросли відрахування до бюджетів і тощо).

Внутрішні інвестиції є більш вигідними для держави інвестиціями з точки зору розвитку національної економіки, оскільки для їх використання залучаються національні грошові кошти для реалізації вітчизняних інвестиційних проектів. Для кожного джерела зазначеного виду інвестицій притаманні свої особливості, принципи залучення та вкладання інвестицій.

Розглянемо більш детально інвестиції фінансового сектору України, оскільки банківська та парабанківська системи на сьогодні вже акумулювали та вклали у розвиток національного господарства значну кількість фінансових ресурсів. Зокрема, на 1 листопада 2012 року комерційними банками України надано кредитів на загальну суму 823 млрд. грн., з них кредити, що надані суб'єктам господарювання складають 606 млрд. грн. (73,63%). Довгострокові кредити банківськими установами були видані загальним обсягом 398,86 млрд. грн., з яких 277,79 млрд. грн. – суб'єктам господарювання. У цінні папери комерційні банки вклали 103,18 млрд. грн. Тобто на 1 листопада 2012 року банки в Україні надали суб'єктам господарювання більше 1 трлн. грн. інвестиційного ресурсу для розвитку цих підприємств [4].

Обсяги вкладання інвестицій парабанківською системою України на сьогодні на порядок менші від інвестицій банківського сектору, що зумовлено низкою економічних, організаційних, політичних, історичних факторів розвитку парабанківських установ на території України, до яких відносять страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки, ломбарди, фінансові компанії, інститути спільного інвестування. Виключно до інституційних інвестиційних установ, що функціонують на фінансовому ринку, серед перерахованих прийнято відносити страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, інститути спільного інвестування.

Відповідно до статистичних даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг на перше півріччя 2012 року страхові компанії сформували активи загальним обсягом 28,5 млрд. грн., з яких 26,73 млрд. грн. було вкладено у банківські установи (депозити, банківські метали), нерухомість, акції, облігації, іпотечні сертифікати, цінні папери, що емітуються державою, інвестиції в економіку України за напрямками, що визначені Кабінетом Міністрів України [5].

Важливою складовою внутрішніх інвестицій є інвестиції фізичних осіб, які можуть вкладатися у розвиток національної економіки безпосередньо фізичними особами як економічними суб'єктами, або надаватися у розпорядження інституційним інвесторам (інститутам спільного інвестування), які вже самостійно ними розпоряджаються з виплатою певного доходу їх власнику (див. рис. 1).

Однак, українському суспільству притаманний досить низький рівень довіри до фінансових посередників загалом та до парабанківських установ зокрема, що не дозволяє їм ефективно виконувати свої функції. Перспективи розвитку системи парабанківських установ в Україні досить вагомі, враховуючи, що потенціал залучення фінансових ресурсів населення оцінюється експертами у 50 млрд. грн. Проте, механізмів, стимулів, а головне – гарантій, необхідних для запуску цих грошей у роботу недостатньо [3, с. 35]. За словами Геєця В.М. нині у населення нашої країни на руках є від 40 до 60 млрд. грн. [2], що є величезним інвестиційним потенціалом для подальшого розвитку національної економіки [1].

Враховуючи такі обсяги не залучених внутрішніх фінансових ресурсів, що є фактично потенційними інвестиціями, важливим стають питання розробки інструментів та важелів залучення цих ресурсів до економічного обігу. Тобто, актуальним стають питання розробки ефективної політики активізації, залучення та використання внутрішніх інвестиційних ресурсів, яка повинна стати складовою національної інвестиційної політики держави.

Сучасний стан розвитку економіки свідчить, що в Україні не існує стабільної, збалансованої, а головне, ефективної інвестиційної політики. Держава досить часто декларує наміри створити привабливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів, внутрішніх інвесторів, але часто декларації та програми залишаються виключно на папері. Нові ідеї щодо створення сприятливих умов для ведення бізнесу в Україні впроваджуються інколи роками і з значними труднощами та перешкодами, що не сприяє ефективному залученню іноземних інвестицій до країни. Нерідко у засобах масової інформації можна зустріти статті про націоналізацію підприємств (особливо, під час виборчих кампаній), рейдерські атаки на ефективно діючі підприємства, про процедури спеціального банкрутства підприємств, значні

обсяги повернення ПДВ, сплату податків авансом тощо. Інформація подібного роду не сприяє формуванню привабливого інвестиційного клімату нашої країни і перешкоджає залученню іноземних інвестицій, попит на які на світових фінансових ринках завжди був і залишиться більший ніж пропозиція.

Досить часто складається враження, що якщо держава підтримує іноземних інвесторів то одразу забуває здійснювати заходи щодо стимулювання внутрішніх інвестицій. Період, починаючи з 2005 року, характеризувався значними темпами залучення іноземних інвестицій до економіки України і тривав до 2008 року, коли фінансово-економічна криза внесла свої корективи у розвиток економіки України. Однак, за цей час держава не розробила політику стимулювання розвитку національного виробництва, більшість коштів, що були отримані від іноземних інвестицій у державний бюджет були використані як політичний інструмент у боротьбі за виборців та направлений на соціальні потреби суспільства.

Важливим аспектом дослідження джерел інвестування національної економіки є також вирішення стратегічного питання пріоритетності залучення іноземних та внутрішніх інвестицій. Кожна країна сама визначає основні пріоритети державної інвестиційної політики та повинна їх дотримуватися, а не змінювати кожні 2-3 роки. Оскільки такий підхід не дозволяє здійснювати ефективне управління національним господарством і економічні процеси починають розвиватися стихійно та хаотично, пристосовуючись до поточної ситуації, що призводить до ускладнення бізнес процесів моделювання та прогнозування діяльності підприємств та негативно відображається на інвестиційному кліматі країни.

Висновки і пропозиції. Таким чином, важливою складовою формування інвестиційної політики держави є врахування об'єктивної необхідності здійснення диверсифікації джерел інвестування національної економіки. Такий підхід дозволяє визначити пріоритетні напрямки формування інвестиційних джерел та визначити методи, інструменти та важелі, за допомогою яких можна здійснювати та впроваджувати інвестиційну політику. Диверсифікація джерел інвестування та детальне дослідження специфіки формування та залучення коштів до розвитку національного господарства за кожним з напрямків дозволяють ефективно визначити проблеми залучення таких коштів, визначити заходи, реалізація яких стимулювала б надходження таких ресурсів до країни.

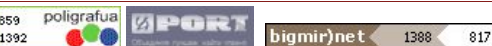
Відповідно, виконавши аналіз кожного з джерел інвестування національної економіки, виявлені проблеми можна ранжувати на загальні та специфічні, що дозволяє визначити ті проблемні питання залучення інвестицій до національної економіки, які притаманні для всіх джерел інвестування та вирішення яких сприятиме активізації інвестиційної діяльності в країні загалом. Вирішення загальних проблем є першочерговим та найбільш важливим завданням для державних органів влади, оскільки швидкість та ефективність їх розв'язання прямо пропорційні процесам активізації залучення інвестиційних ресурсів.

Розробка заходів щодо вирішення специфічних проблем, що притаманні окремим джерелам інвестування національної економіки, дозволить залучити у майбутньому додаткові інвестиційні ресурси для розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Васильченко З.М. Кошти населення у формуванні фінансових ресурсів банків/ З.М. Васильченко // Фінанси України. – 2002. – № 4. – С. 94-103.
2. Гесць В.М. Я розпоряджався би передусім своїми коштами, а не запозиченими, бо ми вже є жертвою кредитної експансії / В.М. Гесць // Дзеркало тижня. – 2009. – № 8 (736) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/2009/2020/65590/>
3. Гусев Ю. Регулятор как представитель государства, должен быть выше любого участника рынка / Ю. Гусев // Бизнес. – 2010. – № 24. – С. 34-37.
4. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 р., № 1560–XII / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1991. – № 47. – С. 646.
5. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/731.html>
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Основні показники діяльності банків в Україні. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
7. Фінансова енциклопедія / [Орлюк О.П., Воронова Л.К., Заверуха І.Б. та ін.]; за заг. ред. О.П. Орлюка. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"